

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра іноземних мов

Інститут вищої освіти НАПН України
Київський університет імені Бориса Грінченка
Донбаський державний педагогічний університет
Українська асоціація когнітивної лінгвістики і поетики
Всеукраїнська асоціація з мовного тестування та оцінювання

ЯКІСНА МОВНА ОСВІТА
У СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ:
ТЕНДЕНЦІЇ, ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

*Матеріали I Всеукраїнської
науково-практичної конференції
(Суми, 23–24 листопада 2017 року)*

Суми
Сумський державний університет
2017

Лавренчук Я.Ю.

Київський національний лінгвістичний університет
**АНГЛІЙСЬКІ ЩІЛИННІ ФОНЕМИ У СПОНТАННОМУ
МОВЛЕННІ ДИКТОРІВ-БРИТАНЦІВ, АМЕРИКАНЦІВ І
КАНАДІЙЦІВ**

Найбільш вживаними серед національних варіантів (НВ) англійської мови на сучасному етапі є британський, американський і канадський. Озвучене мовлення носіїв цих НВ англійської мови дещо різняться між собою, однак мовці здатні розуміти одне одного майже без зайвих зусиль, можливо, навіть і не усвідомлюючи того, що їх мовлення підпорядковується чітким правилам вимовляння алофонів голосних і приголосних фонем. У дослідженні сегментного складу британського, американського і канадського НВ англійської мови відкритим залишається питання про алофонічну варіативність голосних і приголосних фонем у спонтанному мовленні дикторів-носіїв орфоепічних норм цих НВ. Тому доцільним убачається провести експериментально-фонетичне дослідження, що допоможе виявити діапазон алофонічної варіативності і голосних, і приголосних у мовленні британців, американців та канадців. У тезах відображено фрагмент слухового (аудитивного) аналізу реалізації щілинних приголосних фонем у спонтанному мовленні (СМ) дев'яти дикторів-носіїв орфоепічної норми англійської мови Британії, США і Канади.

Система англійських щілинних (фрикативних) фонем загалом характеризується значно нижчим ступенем алофонічної варіативності ніж усі інші приголосні, про що свідчать результати слухового (аудитивного) аналізу глухих сильних (напружених) /f/, /θ/, /s/, /ʃ/ і дзвінкх слабких (ненапружених) щілинних фонем /v/, /ð/, /z/, /ʒ/. Реалізація цих фонем у спонтанному мовленні британців, американців і канадців представлена таким набором алофонів:

- 1) /f/: [f] – [f^w]: *'li[f]e story, with [f^w]ood;*
- 2) /θ/: [θ] – [θ^w]: *to [θ]ink, I [θ^w]ought;*
- 3) /s/: [s] – [s^w] – [s̥] – [s̥̥] – [ʃ]: *to [s̥]ay, coming [s^w]ooner, quite [s̥]tressful, frequent [s̥]ervice, very [ʃ]trong;*
- 4) /ʃ/: [ʃ] – [ʃ^w] – [f]: *look [ʃ]arp, the word [ʃ^w]ort, in [f]urance.*

Спільним для вимовляння дикторами щілинних /f/, /θ/, /s/, /ʃ/ є:
1) реалізація їх основних алофонів [f], [θ], [s], [ʃ] у перед- та

поствокальній позиції наголошеного фонетичного слова (ФС);

2) лабіалізація [f^w], [θ^w], [s^w], [ʃ^w] перед огубленими голосними заднього ряду /u:/, /ʊ/, /ɔ:/, /ɒ/.

Деяко більший ступінь модифікацій у трьох досліджуваних НВ англійської мови виявляється під час вимовляння дикторами альвеолярної щільної /s/, зокрема відтягнутого назад відтінку [s] в буквосполученні *str-* у передвокальній позиції наголошеного ФС, що зумовлено артикуляцією апроксиманта /r/.

На відміну від дикторів-британців, у мовленні дикторів-американців та канадійців з'являються ще два алофони щільної /s/, а саме: ретрофлексний алофон [ʂ] у передвокальній позиції наголошеного ФС й поява алофона [ʃ] у буквосполученні *str-*, що спричинено ротичністю (власне вимовлянням сонорного апроксиманта /r/) у мовленні дикторів. Це, у свою чергу, може свідчити про зародження нової тенденції у реалізації альвеолярної щільної /s/, яка у відповідних позиційно-комбінаторних умовах може переходити в палатоальвеолярну щільну /ʃ/.

Відтягнутий назад алофон [ʃ] у позиції перед [r] є ще однією специфікою СМ дикторів США та Канади, що й відрізняє їхнє озвучене мовлення від мовлення дикторів-британців.

Отже, ступінь варіативності глухих сильних щільних /f/, /θ/, /s/, /ʃ/ у спонтанному мовленні дикторів є незначним, про що свідчать дані слухового (адитивного) аналізу (табл. 1.1).

Слуховий (аудитивний) аналіз реалізації слабких (ненапружених) щільних фонем /v/, /ð/, /z/, /ʒ/ у перед- та поствокальній позиції наголошеного ФС виявив часткову втрату дзвінкості алофонів [v̥], [ð̥], [z̥], [ʒ̥] у поствокальній позиції наголошеного ФС, лабіалізацію алофонів [v^w], [ð^w], [z^w] у мовленні дикторів-британців і алофона [ʒ^w] у мовленні дикторів-американців і канадійців перед огубленими голосними заднього ряду, а також появу алофона [f] губно-зубної (лабіодентальної) фонемі /v/ перед реалізацією глухих зімкнених /p/, /t/, /k/, що наведено нижче у прикладах:

1) /v/: [v] – [v̥] – [v^w] – [f]: *['v]isual _design, we _be 'lie[v̥]e, will _a [v^w]oid, we _'lo [f]e _to _talk;*

2) /ð/: [ð] – [ð̥] – [ð^w] – [θ]: *['ð]ey _just, 'wi [ð̥] _me, ['ð^w]ose _couple, 'wi [θ] _someone;*

3) /z/: [z] – [z^w] – [z̥] – [z̥^w] – [s]: *made it fea[z̥]ible, you 'choo[z̥]e, are re[z̥^w]ources, 'u[z̥]er friendly, they are 'plea[s]ed;*

4) /ʒ/ в НВБ, ВНА, НВК: [ʒ] – [ʒ̥] – [ʒ^w]: *so 'u[ʒ̥]ually, oc'ca[ʒ̥]on was, official 'mea[ʒ^w]ure.*

Відмінною рисою мовлення дикторів-канадійців є реалізація дзвінкої /ð/ через глухий щільний алофон [θ] під час вимовляння сполучника *with* у поствокальній наголошеній позиції ФС. У канадійському варіанті англійської мови в інтервокальній позиції спостерігається поява алофона [s] у момент реалізації дзвінкої /z/. Це може бути зумовлено національними особливостями мовлення дикторів цієї країни.

Спільним для дикторів і США, і Канади є поява в їхньому мовленні ретрофлексного відтінка [z̥], що зумовлено спричинено ротичністю (еризованістю) наступної наголошеної голосної.

Отже, основними модифікаціями дзвінких слабких (ненапружених) щільних /v/, /ð/, /z/, /ʒ/ є часткове оглушення та лабіалізація. Дикторам-американцям і канадійцям притаманний дещо більший набір алофонів дзвінких щільних фонем (табл.1.1), що зумовлено національною специфікою їх мовлення.

Таблиця 1.1

Алофони англійських сильних і слабких щільних (фрикативних) приголосних фонем у спонтанному мовленні дикторів у перед- та поствокальній позиції наголошеного фонетичного слова.

Фонема	Алофони британського національного варіанта англійської мови	Алофони американського національного варіанта англійської мови	Алофони канадійського національного варіанта англійської мови
/f/	[f] – [f ^w]	[f] – [f ^w]	[f] – [f ^w]
/θ/	[θ] – [θ ^w]	[θ] – [θ ^w]	[θ] – [θ ^w]
/s/	[s] – [s ^w] – [s̥]	[s] – [s ^w] – [s̥] – [s̥ ^w]	[s] – [s ^w] – [s̥] – [s̥ ^w]
/ʃ/	[ʃ] – [ʃ ^w]	[ʃ] – [ʃ ^w] – [ʃ̥]	[ʃ] – [ʃ ^w] – [ʃ̥]
/v/	[v] – [v ^w] – [v̥] – [f]	[v] – [v ^w] – [v̥] – [f]	[v] – [v ^w] – [v̥] – [f]

/ð/	[ð] – [ð̥] – [ðʷ]	[ð] – [ð̥] – [ðʷ]	[ð] – [ð̥] – [ðʷ] – [θ]
/z/	[z] – [z̥] – [zʷ]	[z] – [z̥] – [zʷ] – [z]	[z] – [z̥] – [zʷ] – [z] – [s]
/ʒ/	[ʒ] – [ʒ̥]	[ʒ] – [ʒ̥] – [ʒʷ]	[ʒ] – [ʒ̥] – [ʒʷ]

Виявлений під час слухового (аудитивного) аналізу діапазон алофонічної варіативності глухих сильних (напружених) /f/, /θ/, /s/, /ʃ/ і дзвінких слабких (ненапружених) щільних /v/, /ð/, /z/, /ʒ/ спричинений швидким темпом мовлення дикторів, різними позиційно-комбінаторними умовами реалізації цих фонем, а також національними й індивідуальними характеристиками мовлення дикторів-носіїв орфоепічної норми англійської мови Британії, США та Канади.

ЛІТЕРАТУРА

1. Justice W. P. *Relevant Linguistics/ W.P. Justice. // An introduction to the Structure and Use of English for Teachers.* – 2004. – 309 p.
2. Roelcke T. *Variationstypologie – Variation typology/ Thorsten Roelcke// Einsprach typologisches Handbuch der europäischen Sprachen.* – 2003. – 1044 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

3. Джерелами ілюстративного матеріалу є проаналізовані експертами-фонетистами (Київського національного лінгвістичного університету, Вінницького державного педагогічного університету ім. М.М. Коцюбинського та Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди) фонетичні слова, отримані зі стенограми студійних записів спонтанного мовлення дев'яти дикторів-чоловіків-носіїв британського, американського та канадського національних варіантів сучасної англійської мови віком від 35 до 49 років, які володіють орфоепічною нормою кожного з досліджуваних НВ англійської мови. Інформація про дикторів є конфіденційною і не розголошується з етичних міркувань.